

PŘECHOD K NEPASEČNÉMU HOSPODAŘENÍ

Lumír Dobrovolný

Nepasečné hospodaření doposud není v lesnické teorii i praxi zcela ujasněným pojmem a snad právě proto může jeho uplatňování vzbuzovat u části lesnické veřejnosti určitou skepsi. Že k tomu při vysoce odborném a odpovědném přístupu lesního hospodáře není důvod se mohli 6. října 2009 přesvědčit účastníci tradiční podzimní exkurze pořádané pobočkou ČLS Pro Silva Bohemica. Tentokrát jsme při svých „přírodě blízkých“ toulkách zavítali do nižších lužních poloh na revír Kolín (LS Nymburk, LČR, s.p.).

Zdejší smíšené listnaté porosty jsou zajímavé nejen svojí výběrnou strukturou a nepasečným způsobem obhospodařování, ale i historií a jiným účelovým posláním. Účastníkům exkurze se tak naskytla jedinečná příležitost zhlédnout v praxi principy tzv. multifunkčního obhospodařování lesů.

Role průvodců se ujali lesní správce Miroslav Němeček a místní revírník Petr Hotovec.

Historický vývoj krajiny Kačinska a současný stav lesních porostů

V dobách počátků slovanské kolonizace pokrýval převážnou část území kačinský les zvaný Bor. Po založení sedleckého kláštera byl les v místech dnešní Kačiny vykácen a byla zde založena tzv. kačinská luka a zemědělské pozemky. Stav lesů na Kačinsku byl také výrazně ovlivněn bezprostředním sousedstvím kutnohorských dolů. Základní kompoziční řád krajiny Kačinska pochází z období věžníkovských barokních úprav. Rod Věžníků (17. stol.) zakládal na panství několik bažantnic a oboru, ty se zachovaly do dnešní doby. Dřevinnou skladbu porostů bažantnic tvořily jilm, dub, jasan, olše a vrba. Po nástupu rodu Chotků (19. stol.) dochází k zásadnímu rozšíření ploch lesních porostů (hospodářský účel). Byli to zřejmě lesní hospodáři, kdo postupně určovali další vývoj krajiny a z velmi hodnotného krajinářského parku se stává téměř souvislý lesní komplex. I přesto v něm zůstaly do dnešní doby původní kompoziční principy.

V rovinatém terénu s nadmořskou výškou okolo 200 m n. m. naprosto převažuje I. LVS (dubový). Převažujícím souborem lesních typů je SLT 1V (vlhká habrová doubrava), kolem vodotečí 3L (jasanová olšina) a v terénních depresích 1G (vrbová olšina). Na revíru Kolín se dnes nepasečným způsobem obhospodařuje přibližně 100 ha lesního komplexu. Smíšené

Účastníci exkurze v blízkosti zámku Kačina (v pozadí). V lesních porostech bude obnovena parková kompozice dle speciálního projektu.

listnaté lesní porosty jsou lesem zvláštního určení s překryvem funkcí – genová základna Libický luh – Kačina (pro dřeviny jasan ztepilý, lípa malolistá a olše lepkavá) a další zvláštní statuty: ÚSES, Památková rezervace a zóna, Národní kulturní památka, lokalita soustavy NATURA 2000. Díky historickému vývoji lokality, s ohledem na půdní poměry a účelovost hospodaření (bažantnice), zůstaly lesní porosty na Kačině bohatě druhově a věkově diferencované. V roce 2005 zadala LS Nymburk vypracování „Návrhu rozvojového programu pro lesní porosty NKP Kačina“, jehož výstupy byly zapracovány do LHP. V roce 2008 podala LS žádost o poskytnutí podpory z Operačního programu životní prostředí na projekt „Regenerace Národní kulturní památky Kačina – část Obora“ (realizace v roce 2010–2012).

Lesní hospodář utváří krajinu

NKP Kačina: por. sk. 727F17 (plocha 2,13 ha, zásoba 294 m³.ha⁻¹), 727E17 (plocha 6,99 ha, zásoba 343 m³.ha⁻¹).

Jedná se o historicky cenné lesní porosty v blízkém okolí zámku Kačina, které budou pěstovány s cílem obnovy parkové kompozice podle projektu. Vyskytují se zde jedinci výjimečného stáří a dimenzí (jasan ztepilý, javor babyka, dub letní a trnovník akát). V roce 2007 byla provedena dle studie krajinářských úprav a v souladu s LHP mýtní úmyslná těžba v části porostní skupiny 727F17 (lokalita „Rondel“). V roce 2008 byl v obou porostních skupinách proveden mýtní výběr s podporou esteticky hodnotných stromů. S ohledem na zařazení lokality do soustavy Natura 2000 byli ponecháni vytipovaní „veteráni“ pro rozvoj xylofágního hmyzu.

U porostních ukázek se diskutovalo mj. o postupech parkových úprav a jejich financování po skončení projektu v roce 2012. Dojde k odstranění, resp. silnému proředění porostních pláštů s dosadbou trávníků, popř. parkovou výsadbou listnatých odrostků. Uvnitř porostu se dalším proředováním podpoří solitérní růst vybraných stromů. U starších „rizikových“ stromů se provedou arboristická ošetření. Náklady spojené s péčí a údržbou parkové kompozice budou po skončení projektu hrazeny z provozní činnosti.

Strukturní diference druhově pestrých listnatých lesů

Por. sk. 727D17/9/1 (plocha 9,91 ha, zásoba 348 m³.ha⁻¹), por. sk. 727C17/9/1 (plocha 15,72 ha, zásoba 324 m³.ha⁻¹), por. sk. 726H17/9/2 (plocha 13,88 ha, zásoba 397 m³.ha⁻¹).

Porostní skupiny jsou popsány zpravidla jako trojetážové. Horní etáž tvoří dřeviny DB, JS, KL, LP, ojediněle JL, spodní etáž pak tvoří hlavně JS, LP, KL, ojediněle DB. Cíl hospodaření je zaměřen na produkci cenných listnatých sortimentů při zachování všech ostatních funkcí lesa. Od roku 1996 se lesní správa snaží v těchto porostech volit individuální těžební zásahy. V srpnu roku 2000 postihla tuto lokalitu silná větrná bouře, která zapříčinila vývraty a zlomy zejména starších zdravotně poškozených jedinců. Škody nebyly plošné, nýbrž pomístné s různou intenzitou. Tím se zrychlila

Výrazná tloušťková diference porostů dává uplatnění výběrným principům a pěstování cenných listnatých sortimentů.

V přirozené obnově pestré dřevinné skladby najdeme hlavně jasan, lípu, javor, habr a jilm. Jedinci dubu z přirozené obnovy i z individuální výsadby trpí nedostatkem světla a za cenu holosečných prvků se zde nebude o jeho podíl v následné generaci aktivně usilovat.

dynamika odrůstání nárostů a mladších jedinců. V roce 2002 byly na nejvíce rozvolněná místa vysazeny poloostrodky dubu s individuální ochranou proti zvěři s cílem uchování dubu v následné generaci lesa. Dle projektu proběhne obnova křížových pohledových os s výsadbou jasanového stromořadí. V porostu byli opět vybráni „veteráni“ pro rozvoj xylofágního hmyzu.

U porostních ukázek se diskutovalo mj. o kritériích pěstebních zásahů a hospodářsko-úpravnické problematice. Pročistky se prakticky nerealizují, probírky se provádí pozitivním výběrem a zaměřují se na podporu nejkvalitnějších složek porostu. Při realizaci obnovní těžby a stanovení její výše jsou zohledňovány:

- aktuální stav a „zralost“ jednotlivých stromů určených k těžbě,

- optimalizace tloušťkové a vertikální diference porostu. Při tom se nehledí na stav nárostů, popř. na jejich uvolňování.

Nástup přirozené obnovy je spontánní a nepravidelný. Tímto lesní hospodář nejlepe využívá stanovištního, produkčního (nepřetržitý přírůst) a ekonomického potenciálu lesa. LHP je vyhotoven standardní metodou pro les věkových tříd. Takto odvozenou výši obnovní těžby je třeba brát orientačně. V roce 2002 proběhla na objektu provozní inventarizace, zpracovaná firmou IFER s.r.o., a pro získání exaktnějšího nástroje hospodaření bude třeba počkat na její opakování. Diskuse dále směřovala k výnosovosti následné porostní generace, ze které při tomto hospodářském způsobu

prakticky vymizí dub letní. Po intenzivnějších zásazích v letech 1998 a 1999 se jedinci zmlazení dubu sice místy objeví, v kompetici s ostatními dřevinami (jasanem, javorem, lípou, habrem, popř. i jilmem) se však vzhledem k rozdílné růstové dynamice a světelným potřebám obvykle neprosadí. Pokusy s individuální výsadbou poloostrodků do porostních mezer nedopadly nejlépe. Dub trpí nedostatkem světla, špatně odrůstá a za cenu holosečných prvků se zde nebude o jeho podíl v obnovním cíli aktivně usilovat. I z ostatních uvedených dřevin lze v budoucnu vypěstovat kvalitní cenné sortimenty. Uvědomme si, že náklady na zalesnění, pěstební činnost a ochranu jsou téměř nulové.

Slova učí, příklady táhnou

Citátem výše bychom asi nejlépe mohli charakterizovat exkurze pořádané organizací Pro Silva, kdy pro mnohé z nás imaginární slůvko „přírodě blízký“ nabývá v nejrůznějších přírodních podmínkách konkrétního praktického významu. Nejinak tomu bylo i na Kačíně. Nezbyvá, než poděkovat našim průvodcům za plodně strávený den v majestátních kačinských lesích a popřát jim mnoho zdaru na jimi zvolené cestě.

Autor:

Ing. Lumír Dobrovolný

Ústav zakládání a pěstění lesa, LDF MZLU Brno

E-mail: dobrov@mendelu.cz

Foto: Petr Jelínek